

vela capillacia comparata aulæis, ex quibus decem jussit fieri interius tabernaculum quatuor coloribus textis, longiora reperiuntur cubitis binis. Ea enim erant aulæa singula cubitorum viginti-octo, ista triginta : ideo hic non ait, « Ex eo quod superat de velis ; » sed, « Ex eo quod superat velis de longitudine velorum. » Quid est ergo, « Cubitum ex hoc, et cubitum ex hoc, erit contegens super latera tabernaculi ? » nisi quia illa longitudo, in qua binis cubitis vela capillacia longiora sunt aulæis, singulis singula, non tota in unam partem cogenda est, id est, ut quidquid superat, ad posteriora tabernaculi colligatur : sed distribuatur ex æquo, tantumque ejus ad priora tabernaculi, quantum ad posteriora tribuatur : id est, quoniam duo cubita in singulis velis eandem quæ superat longitudinem faciunt, ut cubitum inde auferat pars ista, et cubitum illa : ita de singulis cubitis suis habebit pars ista cubita decem ; et illa de suis singulis decem ; quoniam decem vela binis cubitis longiora, viginti cubitorum longitudinem faciunt, qua videntur superare serie sua seriem aulæorum.

XVI. Deinceps videndum est hæc viginti cubita, quæ superant de longitudine velorum, cui spatio cingendo proficiant. Si enim velis capillaciis interius tabernaculum circumtegitur, ita superant, ut quid ex eis cooperiatur non sit omnino. Unde restat etiam ipsa subtegi, et subtegendo detrahi, quod Scriptura non dicit. Aulæa quippe decem, quæ habent cubita vicena et octona, quibus interius tenditur tabernaculum, circumplectuntur spatium quantum possunt circumplecti cubita ducenta-octoginta : unde latera illa longiora Australe et Aquilonium, habentia vicenas columnas, auferunt ex his cubitis centena cubita ; restant octoginta, quæ duobus reliquis lateribus brevioribus, Orientali quod non habet ordinem columna-

rum, et Occidentali, ubi erant columnæ octo, quadragena distribuuntur. Proinde in capillaciis velis, quoniam deductis triginta cubitis trecenta restabant, si trecentis cubitis capillaciorum velorum, ducenta-octoginta cooperiantur aulæorum, ita supererunt viginti, ut non sit quod ex eis tegatur. Proinde duo illa cubita, quæ singula capillacia plus habent, ex quibus summa viginti cubitorum collecta est, sic distribuenda sunt, « Cubitum ex hoc, et cubitum ex hoc, » id est, ne omnia in unam partem cogantur, ut proficiant operiendis lateribus tabernaculi, sed exterioris atrii, id est, omnia illa trecenta cubita velorum capillaciorum extrinsecus tabernaculum cingant. Adjunctis quippe lateribus atrii exterioris centenum cubitorum, id est, Austri et Aquilonis, quinquagena cubita supersunt Orientis et Occidentis, quæ omnia fiunt trecenta, quibus cooperiendis capillaciorum trecentena sufficiunt. Hoc est quod ait : « Cubitum ex hoc, et cubitum ex hoc : » id est, distributio duorum cubitorum, quibus unumquodque velum capillacium longius est, hoc est « Ex eo quod superat velis de longitudine velorum, erit » contegens super latera tabernaculi : » illa scilicet exteriora, quæ ad atrium pertinent, « Hinc atque hinc ut » operiat : » nec illa ipsius atrii, quæ centenis cubitis et vicenis columnis tenduntur ; ipsa enim non sunt facta longiora, quam illa interioris tabernaculi quæ decem aulæis tenduntur, et vicenas etiam ipsa columnas habent. Nam sicut interioris tabernaculi duo latera ab Aquilone et Austro centenis cubitis porriguntur, ita et exterioris atrii. Non ergo ad ipsa exteriora totidem columnarum latera tegenda capillaciorum velorum proficit longitudo, qua longitudinem superant aulæorum. Tantum enim dant exterioribus lateribus, quantum et interioribus darent, id est, cubita centena, quæ fiunt ducenta : sed quia lateribus

Orientis et Occidentis sufficerent latera quadragena, si tantummodo interius tabernaculum velis capillaciis cingeretur; additis autem lateribus atrii crevit tabernaculi latitudo, ut tegendis lateribus Orientali et Occidentali jam non quadragena, sed quinquagena cubita sint necessaria: ad ea tegenda proficere potuit capillaciorum velorum longitudo amplior quam aulæorum; ut non ambo cubita, quibus binis longiora sunt, ex una parte impenderentur, sed « Cubitum ex hoc, et cubitum ex hoc: » ac sic haberet ex ipsa superabundantia latus Orientale cubita decem, et Occidentale alia decem. Viginti enim fiunt bina decem: quia veli undecimi cubita triginta duplicatione et subtectione ab hoc ambitu detrahuntur.

XVII. Sed quoniam id quod latine interpretatum est, « Cubitum ex hoc, et cubitum ex hoc, ex eo quod superat » velis de longitudine velorum tabernaculi, erit contegens » super latera tabernaculi, » græcus habet *πλάγια*, quæ latini nonnulli non « latera, » sed « obliqua » interpretati sunt, merito movet, quia etsi nihil hic videatur obliquum, ubi omnes anguli quatuor laterum recti sunt; *πλάγια* tamen dici latera illa non possunt, quorum unum est in facie, alterum retro, id est, Orientale et Occidentale; sed *πλάγια* dici possunt a dextro et a sinistro, id est, Aquilonium et Australe. Cum ergo non sint ea *πλάγια*, quæ habent cubita quinquagena, quibus lateribus tegendis proficere potuisse diximus superantem longitudinem capillaciorum velorum; quomodo erit verum, « Cubitum ex hoc, et cubitum ex hoc, ex eo quod superat velis de longitudine velorum » tabernaculi, erit contegens super latera tabernaculi? » Sed nimirum de illis lateribus tegendis loquitur, quæ etiam dorsa appellat quindenorum cubitorum columnarumque ternarum, quæ cum porta atrii habente cubita viginti et columnas quatuor, quinquaginta complent cu-

bita et columnas decem. Hæc latera ex istis suis finibus in medio posuerunt atrii portam, ex illis autem ostium tabernaculi: inter portam atrii et ostium tabernaculi spatium jacet, quantum cubita illa concludunt viginti a porta, et dextra lævaque quindena. In eo spatio est altare holocaustatum intra portam atrii ante ostium tabernaculi; et inter altare et ostium tabernaculi labrum æreum, ubi sacerdotes manus et pedes lavabant. Diligenter autem mensuris examinatis, fortasse in istis lateribus ternarum columnarum, quæ *πλάγια* græce dicta sunt, nonnulla etiam obliquitas invenitur, ut non frustra quidam interpretes nostri « obliqua » interpretarentur, quæ in græco *πλάγια* repererunt. Non enim vela capillacia quindenis cubitis suis possunt tegere quindena cubita tenteriorum in illis lateribus, nisi posterioribus partibus tabernaculi, antequam ad illa latera deflectantur, non amplius quam dena cubita impenderint. Ac sic ex linea recta posterioris tabernaculi, id est, a parte Occidentis; quæ linæa cum habuisset octo columnas pertinentes ad interius tabernaculum, decem habere cœpit additis lateribus atrii exterioris; et cum habuisset cubita quadraginta ad octo columnas pertinentia, quinquaginta habere cœpit in columnis decem: ex hac ergo linea cum tecta fuerint velis capillaciis dena cubita ab utroque angulo venientia, restabunt in medio triginta non tecta velis capillaciis, sed illis tantummodo aulæis, in quorum triginta cubitorum medio, per quotlibet cubita tenderentur, erat ostium tabernaculi. Proinde illa latera ternarum columnarum et quindenorum cubitorum, si ex illis finibus suis quibus jungebantur portæ atrii, patebant inter se cubitis viginti, quia tantum habebat porta, quæ illa latera dirimebat; ex aliis autem finibus quibus hærebant posteriori illi linæa tabernaculi, de qua locuti sumus, habebant inter se cubita triginta;

procul dubio erant obliqua : quoniam plus inter se patebant ex hac parte ubi habebant media cubita triginta, quam ex illa parte ubi habebant media cubita viginti. Ita illa decem cubita capillaciorum velorum, quod erat dimidium abundantis longitudinis, quæ proficiebant posteriori parti tabernaculi, hoc est, Occidentali, sicut alia decem proficiebant priori parti, id est, Orientali, quinque cubitis complebant tecturam laterum illorum, quæ græce *πλάγια* dicta sunt, inde quinque et hinc quinque. Quæ si defuissent, dena cubita tegerentur in eisdem lateribus, et quina nuda essent. Itaque, quantum mihi videtur, melius intelligitur hinc esse dictum, « Cubitum ex hoc, et cubitum ex hoc, ex eo quod superat velis de longitudine velorum tabernaculi, » non quia erant¹, cum hinc et inde quina essent; sed quia ex illa longitudine redundabant, in qua binis cubitis erant aulæis capillacia longiora, ex quibus duobus cubitis uniuscujusque veli cubitum profecerat parti Orientali, restabat utique alterum cubitum parti Occidentali, ut cubitum ex hoc esset contegens super *πλάγια* tabernaculi. Unde dictum est, « Hinc atque hinc ut operiat, » quia non operiebat totum, si eadem quina cubita defuissent.

XVIII. Nunc jam quoniam satis disputatum est, quomodo illa omnia intelligenda sint, quæ in tabernaculi constitutione videbantur obscura, breviter si possumus enitamar ostendere, quid sit eadem disputatione confectum. Ab Occidente igitur intrabatur, et prima erat ingrediendi porta atrii, quæ patebat viginti cubitis, et habebas quatuor columnas, quibus dependebat velum viginti cubitis extentum, erectum autem cubitis quinque, quatuor illis sæpe commemoratis coloribus acupicto opere variato. Hac porta ingrediens excipiebatur atrio, cujus la-

¹ Videtur nonnihil hic deesse.

tera dextera lævaque quindenis cubitis et ternis columnis porrigebantur introrsus; ut in medio ponerent ostium tabernaculi interioris, in ea parte quo perveniebant, sicut in medio ponebant portam atrii, ab ea parte unde incipiebant. Hoc itaque atrium latius erat quam longius. Nam longitudo ejus erat a porta ipsius usque ad ostium tabernaculi interioris, in cubitis ferme quindecim: latitudo autem circa portam in cubitis viginti, circa ostium vero in cubitis triginta. Unde obliqua illa latera fuisse intelliguntur, quæ dextera lævaque in columnis ternis et quindenis cubitis erant. In hoc atrio erat altare sacrificiorum quadratum, quinque scilicet cubitis longum, et totidem latum. Inter portam et altare spatium erat, ubi versabantur qui sacrificia imponebant altari: introrsus vero inter altare et ostium tabernaculi, locus erat cineris ante altare, et deinde labrum æneum ubi manus et pedes sacerdotes lavabant, vel altari in atrio servituri, vel tabernaculum interius ingressuri. Tentoria porro hujus atrii in lateribus ternarum columnarum byssina erant, extenta cubitis quindenis, erecta cubitis quinque.

XIX. Ab hoc ergo atrio intrabatur ostium tabernaculi cum transisses altare, et labrum æneum. Intrabatur autem apertis aulæis, quibus decem, quinque hinc et quinque inde ex adverso sibimet constitutis, totum ipsum interius tabernaculum cingebatur. Quod ostium ingresso occurrebat velum, quod ad ostium fuerat oppositum, in quinque columnis extentum, variatum illis quatuor coloribus: quod velum cum faciendum præciperet, « adductorium » vocavit, credo quod curreret, ducendo et reducendo, cum operiret atque aperiret ingressum. Transito isto velo, excipiebat pars tabernaculi media inter hoc velum et illud alterum interius quod columnis quatuor fuerat impositum, ex illis quatuor coloribus factum, et

separabat inter Sancta quæ forinsecus erant, et Sancta sanctorum interius posita. In hoc itaque medio spatio inter ista duo vela, mensa erat aurea, quæ habebat panes propositionis in parte Aquilonis; et contra eam candela-brum aureum septem lucernarum in parte Austri. Huc usque secundis sacerdotibus licebat intrare.

XX. Interius autem, id est, in Sancto sanctorum ultra velum quatuor columnarum, arca erat testimonii deaurata, in qua erant tabulæ lapideæ Legis, et virga Aaron, et urna aurea cum manna, et Propitiatorium desuper aureum, ubi stabant duo Cherubim, alis obumbrantes Propitiatorium et intuentes invicem et ipsum. Ante arcam vero, id est, inter arcam et velum, positum erat altare incensi, quod aliquando aureum dicit Scriptura, aliquando deauratum, aureum utique appellans quia erat inauratum. Ad hæc Sancta sanctorum nisi summo sacerdoti non licebat intrare quotidie propter inferendum incensum; semel autem in anno cum sanguine ad purificandum altare, et si quando forte exigebat necessitas pro peccato sacerdotis, aut universæ Synagogæ, sicut in Levitico scriptum est¹. Sic intrabatur tabernaculum ab Occidente, id est, a porta atrii usque ad latus Orientale introrsus ubi erat arca testimonii.

XXI. Hoc autem interius tabernaculum, quod incipiebat non a porta atrii, sed ab ostio quod appellabatur ostium tabernaculi, et fiebat in longum latere Orientis ubi erat arca testimonii, decem aulæis concludebatur, quorum erant singula viginti-octo cubitorum, quinque hinc et quinque inde, sibimet connexa ansulis et circulis, et ex adverso sibimet constituta; et columnis vicenis in lateribus longioribus Aquilonis atque Austri, et columnis octo a latere Occidentis, a latere autem Orientis nullis

¹ Lev. xvi.

columnis, sed solis aulæis. Quæ aulæa decem erigebantur in cubitis quatuor, et per totum circuitum tendebantur in cubitis ducentis-octoginta: quorum centena in lateribus erant longioribus Austri et Aquilonis per vicenas columnas; quadragena vero cubita in reliquis duobus lateribus brevioribus; uno Occidentis per columnas octo; altero Orientis, ubi columnæ non erant, sed sola tendebantur aulæa de solis duabus angularibus columnis, mediis autem nullis: et erant hæc aulæa decem de quatuor coloribus texta. Hoc ergo interius tabernaculum circumdabatur atrio ab Austro viginti columnis, et ab aquilone viginti. Quæ duo atrii latera æqualem habebant longitudinem cum lateribus interioris tabernaculi; quia et ipsa vicenis columnis porrigebantur in cubitis totidem, id est, centenis. A latere autem Orientis atrium concludebatur columnis decem, cubitis quinquaginta: qui ordo columnarum rectus erat, et incurrebat in illas duas angulares interioris tabernaculi, quas solas Orientis pars habebat; proinde cum ipsis complebantur decem. A latere autem Occidentis habebat quidem atrium decem columnas, non tamen recto ordine, sed sicut jam ostendimus, tanquam triporticum, quatuor a porta, et ternas a lateribus.

XXII. Universum autem atrium in circuitu tabernaculi tentoriis byssinis cingebatur, quæ erigebantur cubitis quinque: his superveniebant vela capillacia undecim, ex una parte quinque sibimet connexa, ex alia sex. In connexionione ergo quinque velorum, cubita erant centum quinquaginta; ex alia vero parte in connexionione sex velorum, cubita erant centum-octoginta: quoniam vela singula tricenorum fuerunt cubitorum. Sed ut alia pars alteri coæquaretur, duplicatum est unum velum a facie tabernaculi, id est, ab Oriente; et subtectum est dimidium velum a parte posteriore, id est, ab Occidente: atque ita

subtracta sunt cubita triginta, quanta erat veli unius longitudo; et remanserunt centum-quinquaginta, quot etiam ex parte altera fuerunt. Circuitus itaque velorum capillaciorum, quo cingebatur atrium tabernaculi, trecentis cubitis tendebatur, sicut circuitus decem aulæorum interioris tabernaculi cubitis ducentis octoginta. Aulæa quippe singula habebant cubita vicena et octona in longitudine, capillacia vero vela tricenis cubitis longa erant. Quapropter ex ambitu aulæorum interioris tabernaculi qui erat in cubitis ducentis octoginta, centena cubita in lateribus longioribus erant Austri et Aquilonis, et quadragena in duobus brevioribus Orientis et Occidentis: ex ambitu autem capillaciorum velorum, quo atrium exterius tegebatur, quia ambitus erat in cubitis trecentis, centena erant in lateribus longioribus Austri et Aquilonis, quoniam æqualia erant lateribus tabernaculi, interioris quinquagena autem in duabus reliquis partibus Orientis et Occidentis. Ac per hoc duo illa cubita, quibus longius erat aulæo velum capillacium, non lateribus Austri et Aquilonis, quæ paria erant atrii exterioris et tabernaculi interioris, sed lateribus Orientis et Occidentis proficiebant. In eis enim lateribus creverat tabernaculi latitudo, circumposito extrinsecus atrio: sed quinquaginta cubita velorum capillaciorum a parte Orientis per decem columnarum rectum ordinem tendebantur, eisque proficiebat unum cubitum ex duobus illis, quibus eorumdem velorum major fuerat longitudo: alia vero cubita quinquaginta, quæ Occidentali lateri debebantur, quibus alterum ex duobus illis cubitum proficiebat, non tendebantur per columnarum ordinem rectum. Ibi enim erat illa tanquam triporticus, quæ concludebat spatium atrii, ubi esset altare sacrificiorum, quatuor columnis a porta et ternis a lateribus: ac per hoc non poterant etiam portam cingere illa cubita quinquaginta,

ginta, sed usque ad cooperienda obliqua illa latera tendebantur, quæ in columnis ternis et quindenis cubitis erant. Erigebantur autem capillacia vela cubitis quatuor, eisque tegebantur atrii tentoria byssina, quorum erat erectio in cubitis quinque.

XXIII. Pelles vero rubricatæ super capillacia vela veniebant. Desuper autem, id est, a parte tecti, vice cameræ tabernaculum pellibus hyacinthinis tegebatur: utrum cum atrio et spatium illud interius, non apparet: sed credibilis est atrii spatia, quæ inter exteriores et interiores columnas erant, cœlum apertum habuisse, maxime illud Occidentis, ubi erat altare sacrificiorum.